

*M.J.Maxmudova, E.A.Soliyev*

***GEOGRAFIYADAN  
NOSTANDART  
TESTLAR***

**M.J.Maxmudova, E.A.Soliyev**

**GEOGRAFIYADAN NOSTANDART  
TESTLAR**

uslubiy ko‘rsatma

Uslubiy ko'rsatmada Kasb-xunar va akademik litseylarda hamda Oliy ta'limga muassasalari, pedagogik faoliyat yuritayotgan professor - o'qituvchilarning ta'limga tarbiya jarayonini maqsadga muvofiq tashkil etishga zamin tayorlaydigan, o'quv kurslari bo'yicha talabalarning bilish faoliyatini faollashtirish, ta'limga samaradorligiga erishish uchun zarur bo'lgan metodik bilim, ko'nikma va malakalarini rivojlantirish va yangilash, ularni davlat talablari va jahon ta'limga standartlari darajasiga ko'tarishga xizmat qiladigan nostandart adaptiv testlar va ularni tuzish haqida so'z yuritiladi.

Ushbu kitob ta'limga sohasidagi o'qituvchi, talaba, magistr va ushbu masala bilan qiziquvchi barcha mutaxassislarga mo'ljallangan.

**Mas'ul muharrir:**

**X.Mirzaaxmedov,** geografiya fanlari nomzodi, dotsent (NamDU)

**Taqrizchilar:**

**Sh.Jumaxanov,** Namangan davlat universiteti geografiya kafedrasi dotsenti, geografiya fanlari nomzodi

**N.Ulug'xo'jayev,** Namangan davlat universiteti BT va STI kafedrasi dotsenti

Namangan davlat universiteti ilmiy-uslubiy kengashining 2017 yil 29 iyun kunidagi 10-sonli yig'ilish bayonnomasi qaroriga muvofiq nashr etishga ruxsat berilgan.



© M.J.Maxmudova, E.A.Soliyev  
"Namangan", 2017 y.

## SO‘Z BOSHI

O‘zbekiston Respublikasi ta’lim tizimini mazmunan yangilash, axborotlar globallashgan bir davrda mazkur ta’lim tizimida pedagogik faoliyat yuritayotgan professor-o‘qituvchilarning ta’lim-tarbiya jarayonini tashkil etishni modernizatsiyalash, mazkur jarayonga innovatsion texnologiyalarini qo‘llashga oid metodik bilim, ko‘nikma va malakalarini yangilash bugungi kunning dolzarb muammolaridan biri sanaladi.

Kasb-xunar va akademik litseylarda hamda Oliy ta’lim muassasalarida pedagogik faoliyat yuritayotgan professor - o‘qituvchilarning ta’lim-tarbiya jarayonini tashkil etishni modernizatsiyalash, maqsadga muvofiq tashkil etishga zamin tayyorlaydigan o‘quv -metodik majmua, elektron darsliklar, nostandart adaptiv testlar banki, o‘quv kurslari bo‘yicha silabus yaratish orqali talabalarning bilish faoliyatini faollashtirish, ta’lim samaradorligiga erishish uchun zarur bo‘lgan metodik bilim, ko‘nikma va malakalarini rivojlantirish va yangilash, ularni davlat talablari va jahon ta’lim standartlari darajasiga ko‘tarish islohotlar davrining asosiy masalalaridan biri hisoblanadi.

Yuqoridagi vazifalarni e’tiborga olgan holda o‘qituvchilar ta’lim-tarbiya jarayonida ta’lim mazmuniga bog‘liq innovatsion ta’lim texnologiyalarini tanlash, mashg‘ulotlar ishlanmasi va texnologik xaritalarni loyihalash, ularda belgilangan o‘quv maqsadlarni amalda qo‘llay olishi, talabalarning yosh, psixologik va ergonomik xususiyatlariga asosan talaba shaxsiga yo‘naltirilgan ta’limni tashkil eta olishi lozim. Shu maqsadda hozirgi zamonaviy amaliy fanlar mutaxassislar oldiga nazariy muammolar, matematik yondoshuvlar, model va metodlarni tavsiya etmoqda. Jumladan, ana shunday metodlardan biri test metodidir.

## **GEOGRAFIYA TA'LIMIDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI HAL ETISH STRATEGIYALARI**

Shunday qilib, zamonaviy geografiyaning asosiy maqsadlaridan biri-bu yerning geografik qobig'ida bo'layotgan jarayonlarni tekshirishdan iborat.

Ammo, biz omillar ro'yhatida insonning ho'jalik faoliyatini eslatib o'tmadik. Bu alohida omil va tabiiy jarayonni ilmiy tahlil qilish zamonaviy geografiyaning mustaqil vazifasidir.

O'zbekiston Respublikasi Kadrlar tayyorlash milliy dasturining amaldagi bosqichi ta'lismuassasalarini maxsus tayyorlangan pedagogik kadrlar bilan ta'minlash, ularning faoliyatida raqobatga asoslangan muhitni vujudga keltirish, o'quv tarbiya jarayonini sifatli o'quv adabiyotlari va ilg'or pedagogik texnologiyalar bilan ta'minlash kabi qator vazifalarni amalga oshirishni ko'zda tutadi.

Ushbu vazifalarni amalga oshirish har bir ta'lismuassasining shu jumladan, pedagogika oliv o'kuv yurtlarining bevosita vazifasi sanaladi.

Ta'lismtarbiya jarayonida pedagogik texnologiyalarni muvaffaqiyatli qo'llash uchun Geografiya o'qituvchilari maxsus metodik bilim va ko'nikmalarni egallashlari, pedagogik amaliyotda zarur bo'ladigan metodik tayyorgarlikka ega bo'lishlari lozim.

Pedagogik texnologiya atamasiga shu muammo bo'yicha izlangan har bir olim o'z nuqtai nazaridan kelib chiqqan holda ta'rif bergan. Hali bu tushunchaga to'liq va yagona ta'rif qabul qilinmagan. Ushbu ta'riflarning ichida eng maqsadga muvofig'i YUNESKO tomonidan berilgan ta'rif sanaladi.

Pedagogik texnologiya-o'qitish shakllarini optimallashtirish maqsadida o'qitish va bilimlarni o'zlashtirish jarayonida inson salohiyati va texnik resurslarni qo'llash, ularning o'zaro ta'sirini aniqlashga imkon beradigan tizimli metodlar majmuasidir.

Bu yerda inson salohiyati deyilganda o'qituvchining pedagogik va o'quvchilarning bilish faoliyati, texnik resurslar deganda o'qitish metodlari va vositalari nazarda tutilmoqda.

Geografiyani o'qitishda o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirish va ta'lif samaradorligini oshrishga imkon beradigan texnologiyalarni guruhshtirishda dastlab quyidagilarga asosiy e'tiborimizni qaratishimiz lozim:

1.O'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirish va ta'lif samaradorligini oshirishga imkon beradigan texnologiyalarning o'ziga xos xususiyatlari.

2.O'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirish va ta'lif samaradorligini oshirishga imkon beradigan texnologiyalarning turlari.

O'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirish va o'qitish samaradorligini oshirish masalasi Geografiyani o'qitish metodikasi fanining asosiy muammolaridan biri sanaladi.

O'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirish deganda, o'quvchilarda yuqori darajadagi motiv, bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirishga bo'lgan ongli ehtiyoj, natijaning yuqoriligi va ijtimoiy normalarga mos hulqning paydo bo'lishi tushuniladi.

Mazkur tipdag'i faollik har doim ham vujudga kelavermaydi, faqat o'qituvchining maqsadga muvofiq pedagogik ta'sir ko'rsatishi va qulay pedagogik-psixologik muhitni tashkil etish mahorati tufayligina vujudga keladi.

Geografiyani o'qitishda maqsadga muvofiq ta'sir ko'rsatish va qulay ijtimoiy-psixologik muhitni vujudga keltirishi o'qituvchi tomonidan qo'llanilgan pedagogik texnologiyalarga bog'liq bo'ladi.

O'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirish va ta'lif samaradorligini oshirishga imkon beradigan texnologiyalarning o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lishi bilan birgalikda, ta'lif jarayonida ta'lif beruvchi, rivojlantiruvchi, tarbiyalovchi, ijodiy faoliyatga yo'llovchi, kommunikativ, mantiqiy fikrlash, aqliy faoliyat usullarini shakllantirish, o'z faoliyatini tahlil qilish, kasbga yo'llash, mo'ljalni to'g'ri olishga o'rgatish, hamkorlikni vujudga keltirish kabi funksiyalarini bajaradi.

Biroq, pedagogik texnologiyalarning funksiyalarini taqqoslaganda bu funksiyalar bir xil darajada o'rinn egallamasligi ma'lum bo'ldi.

Geografiya o'qituvchisi darsda o'rganiladigan mavzuning ta'limi, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadlari va pedagogik

texnologiyalarning didaktik funksiyalarini hisobga olgan holda qaysi texnologiyadan foydalanishini ilmiy-metodik asosda tanlagandagina ko‘zlangan maqsadga va samaradorlikka erishadi.

Ta’lim-tarbiya jarayoniga qo‘yilgan buyurtmalarni bajarish uchun avvalo ta’lim jarayonini differensiallashtirish va individuallashtirish, pedagogik munosabatlarni insonparvar-lashtirish va demokratlashtirish, ta’lim dasturlarini tanlashga yagona va tabaqa lashtirilgan yondashuvni talab etadi.

Pedagogik munosabatlarni insonparvarlashtirish va demokratlashtirish texnologiyasi o‘zida falsafa, psixologiya va pedagogikaning insonparvarlik g‘oyalarini mujassamlashtiradi. Ushbu texnologiya diqqat markazida o‘z imkoniyatlarini maksimal darajada amaliyotga qo‘llaydigan, ijodiy va ijtimoiy faol, turli hayotiy vaziyatlarni anglab tahlil qiladigan, mo‘ljalni ongli ravishda mustaqil, to‘g‘ri oladigan shaxsni shakllantirish g‘oyasi turadi.

Pedagogik munosabatlarni insonparvarlashtirish va demokratlashtirish texnologiyasi orqali pedagogik jarayonda hamkorlik, g‘amxo‘rlikning vujudga kelishi, o‘quvchilar shaxsini hurmat qilish va e‘zozlash orqali shaxsnинг tahsil olishi, ijod qilish va o‘z-o‘zini rivojlantirishiga qulay ijtimoiy va psixologik muhit yaratiladi. Mazkur jarayonda o‘quvchi o‘z o‘quv faoliyatining subekti sanaladi va o‘qituvchi bilan yagona ta’lim jarayonining ikkita subekti hamkorlikda o‘quv-tarbiyaviy vazifalarni hal etadi.

Pedagogning o‘quvchi shaxsiga bo‘lgan insonparvarlashtirilgan munosabati bolalarni sevish, ularning taqdiri uchun qayg‘urishi, bolalarga bo‘lgan ishonchning yuqoriligi, o‘zaro hamkorlikning vujudga kelishi, muloqot madaniyatining yuqori darajada bo‘lishi, o‘quvchilarni to‘g‘ridan-to‘g‘ri majburlashdan voz kechish va aksincha ijobjiy rag‘batlantirishning ustunligi tufayli ta’lim jarayonidan ko‘zlangan maqsadga erishish, bolalar faoliyatida uchraydigan kamchiliklarga chidamli bo‘lish, ularni bartaraf etishning eng samarali yo‘llarini qo‘llashda namoyon bo‘ladi.

Ta’lim-tarbiya jarayonini demokratizatsiyalash o‘qituvchi o‘quvchilarning fuqarolik huquqlarini tenglashtirish, o‘quvchilarga

tanlash huquqining berilishi, o‘z fikri va nuqtai nazarini erkin bayon etish, ular bu borada xatoga yo‘l qo‘yishi mumkinligi, O‘zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi va bolalar huquqlari Konvensiyasiga amal qilinishini taqozo etadi.

Demokratizatsiyalash ta’lim tizimidagi formalizm, byurokratizmni yo‘qotib pedagogik hamkorlikni yuzaga keltiradi.

Hamkorlik-o‘qituvchi va tahsil oluvchilarning o‘quv-bilish faoliyatini takomillashtirish, ularni ma’naviy, axloqiy, intellektual jihatdan rivojlantirish, bu jarayonni bir-biriga uyg‘unlashtirish, faoliyatning natijasi va borishini hamjihatlikda tahlil qilish imkonini beradi.

Demokratlashtirilgan jarayonni insonparvarlashtirish o‘quvtarbiyaviy jarayonining maqsadini amalga oshirish, tahsil oluvchilarning o‘quv-bilish va ma’naviy ehtiyojlarini qondirish, o‘quv mehnatining harakteri va mazmunini o‘zgartiradi va shaxsning uyg‘unlikda rivojlanishiga qulay psixologik muhit yaratadi.

Shu bilan birga geografiya insonlarda milliy rux va vatanparvarlik xissini yuksaltirishda ham ahamiyatlidir. Mazkur holatga geografiya ta’limi rivojlanishining ilk davrlarida e’tibor qaratilgan. YA’ni geografik bilimlar davlatlar fuqarolari uchun o‘zligini anglashda katta ahamiyat kasb etilishi haqida ta’kidlanib, ular boshqa mintaqalar va davlatlar bilan taqqoslash asosida o‘z yurtlariga xos xususiyatlarni aniqlashlari ta’kidlandi.<sup>1</sup>

Tabiat orqali tug‘ilgan odam tabiat atrofiga faqat mehnati va idroki yordamida aktiv moslashib boradi, u o‘z faoliyatida tabiatga ta’sir ko‘rsatib uni o‘zgartira boshlaydi. Tabiat ustidan qo‘lga kiritilgan g‘alabalarga hursand bo‘lish kerak emas. Har bir qo‘lga kiritilgan g‘alaba uchun tabiat o‘z qasdini oladi.

Bugungi kunda jamiyatni tabiatga ko‘rsatayotgan ta’siri global masshtabda olib borilyapti. Yer sharida aholi soni juda tez o‘savapti-6 mld.dan ortiq. Natijada, tabiatdan to‘laroq foydalanish va hom ashyoni qazib chiqarish o‘savapti. Tabiatni o‘zgarishida insonning ho‘jalik

<sup>1</sup> N.Castre, A.Rogers, D.Sherman. Questioning Geography. Fundamental Debates. USA 2005. p. 35

faoliyati hal qiluvchi sabab bo‘lib qolmoqda. Sivilizatsiya rivojlangan sari inson faoliyati natijasida tabiat chekina boshladi, ko‘pincha g‘alabalar honavayron bo‘lgan yerlarni,-kesib olingan o‘rmonlarni, hayvonlari va qushlari yo‘q bo‘lib ketgan o‘rmonlarni qoldirdi.

Bu global muammoni yechishda geograflar bevosita ishtirok etmoqdalar. Tabiatga nisbatan o‘ylamasdan qilingan munosabat jamiyat uchun havfli bo‘lib qoldi. Tabiatni honavayron bo‘lishi yoki ekologik krizis-bu jamiyatning krizisi, bu hattoki sivilizatsiyani nobud bo‘lishiga olib kelishi hech gap emas.

### **GEOGRAFIK TESTLAR VA ULARNI O‘QUV MAQSADIGA MUVOFIQLIGI**

Turli fanlardan tuziladigan test savollari avvalo testlar muallifining ilmiy dunyoqarashini, bilim saviyasi darajasini va ruhiyatini o‘zida ifodalaydi.

Testlar muallifining dunyoqarashi qanchalik keng va bilim saviyasi darjasasi qanchalik yuqori bo‘lsa, uning tuzgan test savollari ham ilmiy jihatdan mukammal va uslubiy jihatdan maqsadga muvofiq bo‘ladi. Shuning uchun testlar tuzish va ulardan uslubiy maqsadda soydalanishdan avval o‘qituvchi yetarli talab darajasida ilmiy va uslubiy ma‘lumotlarga ega bo‘lishi, testlarning mohiyati, vazifasi va ahamiyatini yaxshi tushunishi lozim.

Geografiyada test topshiriqlarining yalpi joriy etishdan avval, tanlangan maqsadli guruhda sinovdan o‘tkazish, olingan natijalar va baholashning obekтивligi tahlil qilinishi lozim. Bunda olingan natijalar va testlarning maqsadga muvofiqligi test topshiriqlarining qiyinlik darjasasi mezoni bo‘yicha baholanadi. Mezon o‘rganilayotgan geografik obektning xususiyatlarini o‘zida to‘liq aks ettirib, u talabalar tomonidan mazkur xususiyatlarni aniqlash uchun bajaradigan aqliy operatsiyalariga ko‘ra:

- 1) Reproduktiv daraja;
- 2) Produktiv daraja;
- 3) Qisman-izlanishli daraja;
- 4) Ijodiy (kreativ) darajada bo‘lishi mumkin.

Reproduktiv darajadagi test topshiriqlari talabalarning tomonidan yodda saqlangan geografik bilim, ko'nikma va malakalarni tanish odatiy vaziyatda axborotlarni qayta ishlamasdan javob qaytarishni talab etadi. Bu darajada tuzilgan testlar talabalar tomonidan o'zlashtirgan bilim, ko'nikma va malakalarni aniq baholash imkonini bermaydi.

Produktiv darajada tuzilgan test topshiriqlari talabalar tomonidan o'r ganilgan geografik obektlarni qiyoslash, o'xshashlik va farqlarni aniqlash, umumiy xulosa chiqarish orqali javob berishni talab etadi.

Qisman-izlanishli darajadagi test topshiriqlari talabalar tomonidan o'r ganilgan geografik obektlarning xususiyatlarni boshqa obektga ko'chirish, mazkur obektlarni taqqoslab, keyingi obektning o'ziga xos xususiyatlari haqida xulosa chiqarish, qisman izlanish olib borishni talab etadi. Talabalar tomonidan mazkur darajadagi test topshiriqlariga javob berishda avval o'zlashtirilgan bilimlar yangi vaziyatlarga ko'chiriladi.

Ijodiy (kreativ) darajada tuzilgan test topshiriqlari talabalar tomonidan ijodiy fikr yuritish ko'nikmalariga ega bo'lish, mazkur test topshiriqlarini bajarish jarayonida talabalar tomonidan avval o'zlashtirilgan bilim, ko'nikma va malakalarni yangi kutilmagan vaziyatlarda qo'llashni talab etadi.

Dastlabki reproduktiv va produktiv darajadagi test topshiriqlari o'quv fan bo'yicha tasdiqlangan DTS ining minimal darajasiga, qisman-izlanishli va ijodiy (kreativ) darajadagi test topshiriqlari DTSining maksimal darajasiga mos tuzilishi zarur.

### **NOSTANDART TESTLAR VA ULARNI O'QUV MAQSADIGA YO'NALTIRILGANLIGI**

Standart testlar mazmuni bo'yicha reproduktiv va produktiv darajada, tarkibi jihatidan test topshirig'i savoli va to'g'ri va noto'g'ri javoblardan iborat bo'lsa, nostonart testlar o'zining mazmuni, tuzilishi va qo'llanish maqsadiga ko'ra muayyan darajada farq qiladi.

Nostonart testlar mazmuni va mohiyatiga ko'ra quyidagi guruhlarga ajratiladi:

1. Integrativ testlar;
2. Adaptiv testlar;

### **3.Mezonli-mo'ljal olish testlari.**

Integrativ testlar integral mazmun, shakl, qiyinchilik darajasi bo'yicha o'sib boruvchi, ta'lim muassasasining bitiruvchisining tayyorgarlik darajasi haqida umumlashgan yakuniy xulosa chiqarishga imkon beradigan test topshiriqlari sanaladi.

Adaptiv testlar avtomatlashtirilgan, talabalarga nisbatan individual yondoshish imkonini beradigan, topshiriq mazmuni, bajarish tartibi, qoidasi, shu topshiriqniga bajarish natijasida talabaning egallashi mumkin bo'lgan bali va test natijalarini umumlashtirish bo'yicha ko'rsatmalardan iborat bo'ladi.

Adaptiv testlarning asosiy guruhini piramidali adaptiv testlar tashkil etib, qo'llanish maqsadiga ko'ra: o'rtacha og'irlikdagi, talabaning tanlashiga ko'ra aralash, topshiriqlar bankidan faqat qiyin darajali bo'lishi mumkin.

Buning uchun pedagog-o'qituvchi bitta mavzu, bob, bo'lim, kurs mazmuni bo'yicha turli qiyinchilik darajadagi bir necha variantli test topshiriqlarini tuzish va amalda qo'llash mahoratiga ega bo'lishi lozim.

Mezonli-mo'ljal olish testlari talabalarning umumiyligi tayyorgarlik darajasi, mazkur kursning o'qitilish sifati, pedagogning pedagogik mahorati, ta'lim- tarbiya jarayoni samaradorligini aniqlash maqsadida o'tkaziladi.

Mazkur test topshiriqlarini tuzish uchun avvalo o'quv kursi mazmuni DTS asosida tahlil etiladi, bilim, ko'nikma va malakalar aniqlanadi, ularni aniqlash uchun topshiriqlar majmuasi tuziladi, mazkur topshiriqlar test topshiriqlariga aylantiriladi va sinov o'tkaziladi, pirovar natijada talabalarning shu kursni o'zlashtirish darajasi yuzasidan xulosa tayyorlanadi.

Mezonli-mo'ljal olish test sinovlari orqali talabalarning bilimlaridagi bo'shlqlar aniqlanadi va ularni bartaraf etish yo'llari aniqlanadi.

Yuqorida qayd etilgan nostandard test topshiriqlarini geografiya ta'limi jarayonida maqsadga muvofiq foydalanish talabalarning o'zlashtirgan bilim, ko'nikma va malakalarini haqqoniy va odilona nazorat qilish va baholash imkonini beradi.

Nostandard test topshiriqlarini tayyorlashda mazmun va shakl asosiy o'rinni egallaydi.

Shu sababli, test topshiriqlari mazmunini tanlash tamoyillari haqida fikr yuritish lozim.

1-tamoyil. Test topshiriqlari mazmuni sinov maqsadiga mosligi tamoyili. Mazkur tamoyil talabalarning o'zlashtirgan bilim, ko'nikma va malakalarini nazorat qilish va baholash Reyting tizimining nazorat turlarida test topshiriqlarining mazmuni maqsadga muvofiq tanlanishini talab etadi.

Shuni qayd etish kerakki, Reyting tizimining nazorat turlari joriy, oraliq va yakuniy nazorat topshiriqlari bir-biridan nafaqat didaktik maqsadi, balki mazmuni va mazmunning yoritilish darajasi bilan farq qilishini nazarda tutish lozim.

2-tamoyil. Nazorat va baholanayotgan bilimlarning muhimligi tamoyili.

Muhimlik tamoyili test topshirig'i savollariga o'quv dasturidagi eng muhim qonun, nazariya, tushuncha va ko'nikmalarni kiritishni talab etadi. Bu jarayonda ikkinchi darajali ma'lumotlar, raqamlar va faktik materiallar test topshiriqlariga kiritish tavsiya etilmaydi.

3-tamoyil. Mazmun va shakl birligi tamoyili. Mazkur tamoyil test topshiriqlarining mazmuni va shakli bir-biriga mos, yaxlitlikni tashkil etishini talab etadi.

Test topshiriqlarining mazmunini tanlashda bilimlarning turlari va ularning o'ziga xosligini e'tiborga olish va mos ravishda shaklni tanlash lozim.

4-tamoyil. Test topshiriqlarining mazmunan to'g'riligi tamoyili.

Test topshiriqlariga o'quv kursi mazmunidagi obektiv va haqiqiy bilimlar kiritilishi maqsadga muvofiq. Mazmundagi bahs va munozaraga olib keladigan masalalar test topshiriqlariga kiritilmasligi lozim. Bu holat talabalarning o'zlashtirgan bilim, ko'nikma va malakalarini haqqoniy va odilona nazorat qilish va baholash imkonini bermaydi.

5-tamoyil. Test topshiriqlari mazmunida o'quv kursi mazmunining qayta taqdim etilishi tamoyili. Mazkur tamoyil test topshiriqlarini tayyorlashda o'quv kursi mazmunini to'liq va yetarli darajada qamrab

olinishini nazarda tutadi. O'quv kursi bo'yicha tashkil etiladigan ta'lim-tarbiya jarayonida mavzulararo, boblararo, bo'limlararo va fanlararo bog'lanishlarga yetarli darajada e'tibor qaratilgan, mazmunan bu jarayon o'quv materialida o'z aksini tushunchalar o'rtasidagi bog'lanishlar shaklida topgan bo'lsa, bunda hamma mavzular bo'yicha emas, balki tanlangan asosiy mavzular va boblar bo'yicha test topshiriqlari tayyorlanadi.

6-tamoyil. Test topshiriqlari mazmunining fanning hozirgi zamon holatiga mosligi tamoyili. Mazkur tamoyil test topshiriqlari mazmunini jamiyatimizda sodir bo'layotgan ijtimoiy-iqtisodiy, ma'naviy-ma'rifiy qarashlar, huquqiy meyorlar, fanning o'quv kursi ta'lim mazmuniga kiritilgan fan yangiliklariga moslashni talab etadi.

Shuni qayd etish kerakki, o'quv kursi mazmuni talabalar tomonidan shu kursga oid ilmiy bilimlarni o'zlashtirish jarayonida o'ziga xos va mos proyeksiyani hosil qiladi.

Yuqorida qayd etilgan fikrlardan ko'rinish turibdiki, test topshiriqlarining mazmuni ham zamonaviy, ham talabalar tomonidan ilmiy bilimlarni o'zlashtirish bosqichlariga mos bo'lishi lozim.

7-tamoyil. Test topshiriqlari mazmunining majmuali va muvozanatlashgan bo'lishi tamoyili. Mazkur tamoyil test topshiriqlari mazmunini tanlashda maqsadga muvofiqlikni keltirib chiqaradi, ya'ni Reyting tizimining oraliq va yakuniy nazorat uchun tuzilayotgan test topshiriqlarining mazmuni uning turi va qo'llanishini e'tiborga olingan holda bob, bo'lim yoki kurs mazmunini to'liq qamrab olishini taqoza etadi.

Shuningdek, yakuniy nazorat uchun tuzilayotgan test topshiriqlari o'zida kursning nazariy masalalari, tushunchalar, qonunlar va qonuniyatlar, gipotezalar, faktik materiallar, masala va mashqlarni mujassamlashtirishi lozim.

8-tamoyil. Test topshiriqlari mazmunining tizimliligi tamoyili. Mazkur tamoyilga asosan, test topshiriqlarining mazmunini tanlashda, mazmun talabalarning o'zlashtirgan bilim, ko'nikma va malakalarini nazorat qilishda tizimlilik talablariga javob berishi lozim. Undan tashqari test topshiriqlarining tizimli mazmuni, bir-biri bilan uzviy

bog'langan bilimlarning umumiy strukturasini aks ettirishi zarur. Demak, har bir test topshirig'i umumiy bilimlar tizimidan uning muayyan qismini nazorat qilishiga e'tibor qaratish lozim.

9-tamoyil. Test topshirig'i mazmunining variativligi tamoyili.

Test topshirig'i birinchi marta amaliyotga joriy etilganda, ularning mazmuni talabalarga ma'lum bo'lib qoladi va test javoblari xaqidagi axborotning chetga chiqib ketish hollarining oldini olish uchun, mazkur tamoyil test savollari va javoblarini ko'p variantli qilish, ularni almashtirib, yangilab turishni taqoza etadi. Bu holatda test topshiriqlarining mazmuni va uni bajarish qiyinchilik darajasini saqlash talab etiladi.

Test topshiriqlariga qo'yiladigan talablar.

- ⇒ Test topshiriqlariga quyidagi talablar qo'yiladi:
- ⇒ Test topshirig'i mazmunining to'g'rili;
- ⇒ Savolning mantiqiy jihatdan to'g'ri tanlanishi;
- ⇒ Test topshirig'i shaklining to'g'rili;
- ⇒ Test topshirig'inining savol va javobning qisqaligi;
- ⇒ Test topshirig'i elementlarining to'g'ri joylashganligi;
- ⇒ Test topshirig'inining to'g'ri javoblari bir xil baholanishi;
- ⇒ Talabalarga test topshirig'inining bajarish bo'yicha bir xil ko'rsatma berilishi;
- ⇒ Ko'rsatmalarning test topshirig'i va mazmuniga mosligi.

Bundan tashqari test topshiriqlari fan bo'yicha Davlat ta'llim standartida belgilangan talabalarga javob berishi lozim.

Test topshiriqlarini tuzishda mazmun asosiy o'rinni egallaydi, shu sababli o'quv kursi mazmunidagi bilimlarni aniqlash va ularga mos o'quv maqsadlariga erishish darajasini belgilaydigan test topshiriqlarini tuzish maqsadga muvofiq.

Talabalarning Blum taksonomiyasi bo'yicha bilishga oid o'quv maqsadiga erishilganlik darajasini nazorat qilish va baholashda foydalilaniladigan nostandard test topshiriqlari Talabalarning Blum taksonomiyasi bo'yicha bilish o'quv maqsadiga erishganligini nazorat qilishda ular tomonidan muayyan mavzu bo'yicha ma'lumot va

axborotlarni o'zlashtirganlik darajasini aniqlash maqsadga muvofiq. Buning uchun talaba mavzu bo'yicha obektlarni aniqlashi, ularga ta'rif berishi, ma'lumotlarni qayta ishlashlari, o'z fikrini bayon etishi, muayyan jarayon, obekt yoki voqeanning mohiyatini tushuntirishi, mazkur jarayon, obekt yoki voqeanning o'ziga xos xususiyatlarini ajratib ko'rsatishi kerak bo'ladi. Ushbu fikrlarni standart o'quv va test topshirig'i bilan amalga oshirib bo'lmaydi, bilish o'quv maqsadiga erishilganlik darajasini aniqlashda quyidagi rasmi va ko'p javobli nostandard testlardan foydalanish tavsiya etiladi.

Mazkur test topshiriqlari talabalarning o'zlashtirgan nafaqat bilimlarini balki obekt va uning qismlarini tanish, o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash ko'nikmalarini nazorat qilish va baholash jarayonini haqqoniy va odilona amalga oshirish imkonini beradi.

Talabalarning Blum taksonomiysi bo'yicha tushunishga oid o'quv maqsadiga erishilganlik darajasini nazorat qilish va baholashda foydalilaniladigan nostandard test topshiriqlari katta ahamiyatga ega. Chunki, o'quv maqsadlarining ichida tushunish muhim o'rinn tutadi. Talabalar mazkur o'quv maqsadiga erishishi uchun, mavzu bo'yicha o'rganilayotgan muammolarning yechimini topish, ahamiyatini anglash, asosiy g'oyani ajratib ko'rsatishi lozim bo'ladi.

Talabalarning ushbu o'quv maqsadiga erishganlik darajasini aniqlash, nazorat qilish va baholashda ular tomonidan o'quv materialidagi fikrlarni umumlashtirish, asosiy g'oyani qayta ishlash, misollar keltirish, o'z fikrini bayon etish va uni himoya qilish talab etiladi. Yuqorida qayd etilganidek, ushbu darajalarni standart o'quv va test topshiriqlari vositasida aniqlab bo'lmaydi, ularni faqat ko'p javobli nostandard test topshiriqlari yordamida aniqlash tavsiya etiladi.

Talabalarning Blum taksonomiysi bo'yicha bilimlarni amalda qo'llash o'quv maqsadiga erishilganlik darajasini nazorat qilish va baholashda foydalilaniladigan nostandard test topshiriqlari ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etish tamoyillari ichida nazariya va amaliyot birligi muhim o'rinn tutadi, shuni hisobga olgan holda o'quv maqsadlaridan talabalarning o'zlashtirgan nazariy bilimlarini amaliyotga qo'llash imkoniyatini yaratish zarur. Buning uchun o'qituvchi o'quv

topshiriqlarini tuzishda talabalarning o'zlashtirgan nazariy bilimlarini yangi kutilmagan vaziyatda qo'llashini nazarda tutishi lozim. Bu topshiriqlarni bajarish jarayonida talabalar o'quv materialini qayta ishlashi, moslashtirishi, loyihalashi, modellashtirishi, qayta aytib berishi talab etiladi.

Talabalarning o'zlashtirgan nazariy bilimlarini amaliyotga qo'llash o'quv maqsadiga erishish darajasini standart o'quv va test topshiriqlari vositasida aniqlash ko'zlangan natijani bermaydi. Shu sababli, quyida berilayotgan ko'p javobli, jadvalli nostandard test topshiriqlaridan foydalanish tavsiya etiladi.

Talabalarning Blum taksonomiyasи bo'yicha tahlilga oid o'quv maqsadiga erishilganlik darajasini nazorat qilish va baholashda foydalaniladigan nostandard test topshiriqlari bilimlarni o'zlashtirishda tahlil muhim o'rinni tutadi, tahlil o'quv maqsadiga erishish uchun talabalar axborotni yoki obektni qism larga ajratishi, taqqlaslashi, qismlargacha ajratishi, o'ziga xos xususiyatlarini ajratib ko'rsatishi, qiyoslashi zarur bo'ladi. Mazkur o'quv maqsadiga erishish darajasini aniqlash, nazorat qilish va baholashda quyidagi ko'p javobli nostandard testlardan foydalanish tavsiya etiladi.

Talabalarning Blum taksonomiyasи bo'yicha bilimlarni sintezlash o'quv maqsadiga erishilganlik darajasini nazorat qilish va baholashda foydalaniladigan nostandard test topshiriqlari O'quv maqsadlari ichida bilimlarni sintezlash muhim o'rinni tutadi. Sintezlash o'quv maqsadining asosiy mohiyati talabalar tomonidan kurs yoki mavzu mazmunidagi asosiy g'oyalarni mujassamlashtirish, jarayon va obektlarning o'ziga xos xususiyatlariga ko'ra guruhlarga ajratish, yoki umumlashtirish, rekonstruksiya qilish sanaladi. Talabalar tomonidan amalga oshirilishi kerak bo'lgan mazkur aqliy operatsiyalarni standart o'quv va test topshiriqlari vositasida nazorat qilish va baholash imkoniyati mavjud emas. Shu sababli quyida berilayotgan ko'p javobli nostandard testlardan foydalanish tavsiya etiladi.

Talabalarning xulosa yasashga oid o'quv maqsadiga erishilganlik darajasini nazorat qilish va baholashda foydalaniladigan nostandard test topshiriqlari **o'quv maqsadlari** ichida xulosa yasash yakunlovchi va

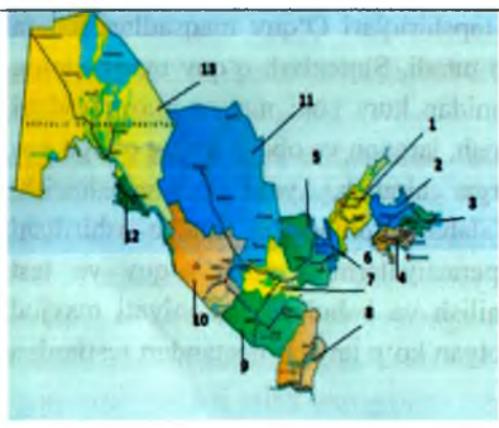
tizim hosil qilish vazifasini bajaradi. Xulosa yasash o'quv maqsadining asosiy mohiyati talabalar tomonidan o'r ganilgan kurs yoki mavzu yuzasidan xulosa yasash sanaladi. Bu jarayonda talabalar tomonidan ta'lif mazmunidagi ma'lumotlarga baho berishi, tanqidiy fikr yuritish ko'nikmalarini qo'llab fikrga qarshi fikr bildirishi, qo'llab-quvvatlashi yoki inkor etishi talab etiladi.

Mazkur jarayonda nostandard ko'p javobli test topshiriqlaridan foydalanish yuqori samara beradi.

## **GEOGRAFIYA FANLARIDAN NOSTANDARD TEST TOPSHIRIQLARI**

*I. Talabalarning bilishga oid o'quv maqsadiga erishilganlik darajasini nazorat qilish va baholashda foydalaniladigan nostandard test topshiriqlari*

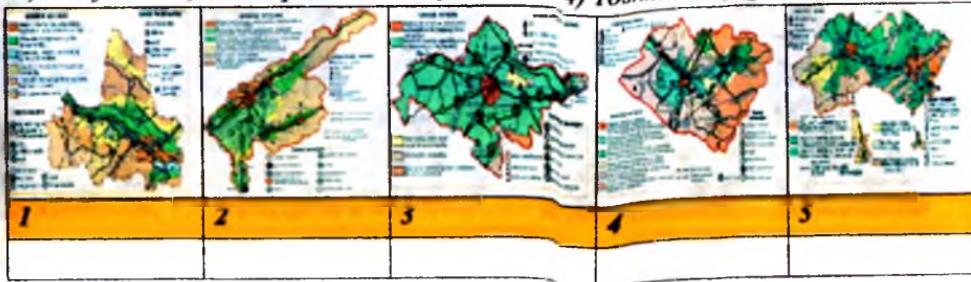
1. Quyida keltirilgan rasmdan foydalanib O'zbekistonning siyosiy-ma'muriy bo'linishini maydoni kattadan-kichikka tomon joylashtiring.



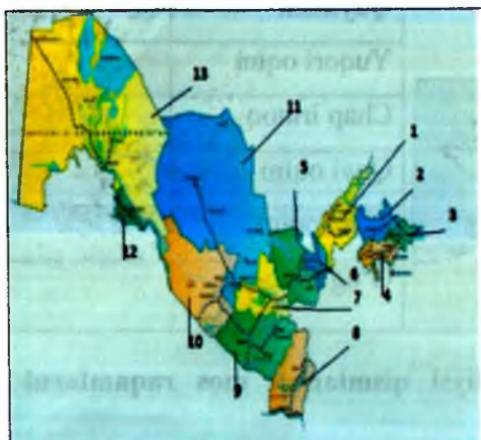
Raqamlar	Hududlar nomi

2. Quyida berilgan rasmdagi kartalarga qarab viloyatlar nomini aniqlang va jadvalga har bir rasm ostiga mos raqamlarni yozing.

1) Andijon    2) Samarqand    3) Farg'ona    4) Toshkent    5) Qashkadaryo



3. Quyida keltirilgan rasmdan foydalananib O'zbekistonning siyosiy-ma'muriy bo'linishini maydoni kichikdan-kattaga tomon joylashtiring.

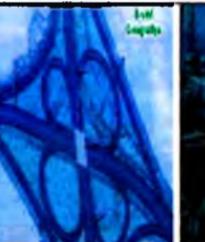


Raqamlar	Hududlar nomi

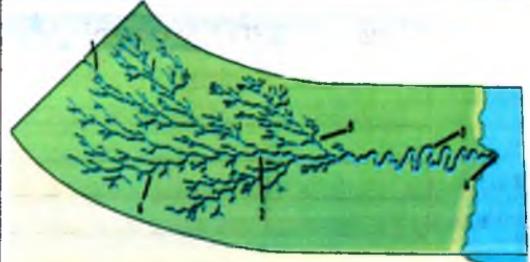


4. Quyida keltirilgan rasmlardagi obektlar nomlarini aniqlang va jadvalga har bir rasm ostiga mos raqamlarni yozing.

1) Toshkent halqa yo'li 2) Temiryo'l 3) Metropoliten 4) Teleminora 5) TTZ

				
1	2	3	4	5

5. Rasmda berilgan daryo tizimi qismlariga mos raqamlarni yozing aniqlang.

Daryo tizimi	Daryo qismlari	Raqamlar
	Quyilishi	
	Yuqori oqim	
	Chap irmoq	
	Quyi oqim	
	O'rta oqim	
	O'ng irmoq	

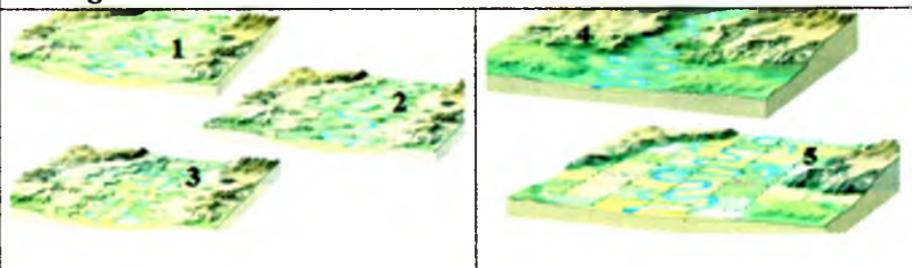
6. Rasmda berilgan daryo vodiysi qismlariga mos raqamlarni yozing aniqlang.

Daryo vodiysi	Daryo qismlari	Raqamlar
	Qayir	
	O'zani	
	Chap yonbag'ir	
	Daryo kengligi	
	Daryo vodiysi	

7. Quyidagi rasmda berilgan Toshkent viloyati karta sxemasidagi tumanlar nomini toping va mos raqamga tumanlar nomini qo'ying.

Toshkent viloyati kartasi		Nº	Tuman nomi
		1	
		2	
		3	
		4	
		5	
		6	
		7	
		8	
		9	
		10	
		11	
		12	
		13	
		14	

8. Quyida berilgan rasmlarning qaysilarida daryo terassalari yaqqol aks etgan?



- A. 1,3,4
- B. 2,4,5
- C. 3,2,1
- D. 3,4,5

9. Quyida berilgan rasm bo'yicha Toshkent viloyatining qishloq xo'jaligiga yaroqli yerlar tarkibini foizlarda hisoblang va jadvalning o'ng tomoniga ekin turig'a mos joylashtiring.

Ekin turi tarkibi	Foizi

Eslatma: 1 katak 1 foizga teng

10. Ushbu rasmdagi raqamlarga mos javoblarni yozing.

Raqamlar	Daryo qismlari
1	
2	
3	

**11. Rasmga qarab usbbu sayyoh va olimlarni nomini aniqlang va jadvalga har bir rasm ostiga mos raqamlarni yozing.**

*1)Magellan 2) Kolumb 4)Bobur 5) Nosir Hisrav 3)Vasko da Gama*



**12. Rasmga qarab bayroqlar qaysi davlatlarga tegishli ekanligini aniqlang va jadvalga har bir rasm ostiga mos raqamlarni yozing.**

*1) Ruminiya 2) Vietnam 3) Daniya 4) Kuba 5) Italiya*



**13. Avtomobilsozlik rivojlangan davlatlar bayroqlarini aniqlang va jadvalga har bir rasm ostiga mos raqamlarni yozing.**

- 1) Janubiy Koreya*
- 2) Yaponiya;*
- 3) O'zbekiston*
- 4) Rossiya*
- 5) Fransiya;*
- 6) AQSH;*
- 7) GermaniY.*

?	?	?	?	?	?	?

**14. Mashinasozlik majmui moduliga oid, berilgan jihoz va buyumlarga mos raqamlarni jadvalning raqamlar qismiga yozing.**

Nº	Jihoz va buyumlar	Nº	Jihoz va buyumlar	Mashinasozlik turlari	Raqamlar
1	Muzlatgich	5	Yelektr choynak	<i>Stanoksozlik jihozlari</i>	
2	Asbobsozlik	6	Butlovchi qismlar		
3	Chang yutgich	7	Yelektr duhovka	<i>Maishiy texnika buyumlari</i>	
4	To‘quv dastgohlar	8	Yarim avtomat stanoklar		

**15. Mashinasozlik majmui turlarini ta'riflari bilan justlang.**

1.	Stanoksozlik	A	Soha mahsulotlari dengiz transportida xalqaro yuklarni tashishda katta ahamiyatga ega.
2.	Aviaraketa va kosmik sanoati	V	ishlab chiqarayotgan mahsulotlari tannarixiga ko‘ra avtomobilsozlik bilan tenglasha oladigan mashinasozlik majmuasi tarmog‘i.
3.	Yelektrotexnika	C	Mashinasozlikning zamonaviy tarmoqlaridan biri bo‘lib, fantalabligi va ko‘p mablag‘ talab etishi bilan ajralib turadi.
Javob:	1 -	?	2 -
		?	3 -
			?

**II. Talabalarning tushunishga oid o‘quv maqsadiga erishilganlik darajasini nazorat qilish va baholashda foydalananiladigan nostandard test topshiriqlari**

**16. Daryolar qanday suv havzasiga quyilishiga bog‘liq holda juftlang.**

1	Okeanga quyiluvchi daryolari	A	Don, Dunay, Lena, Nil		
2	Mansabiga yetib bormaydigan daryolar	B	Amudaryo, Sirdaryo, Volga, Ural		
3	Kontinent daryolari	C	Amazonka, Kongo, Missisipi		
4	Dengizlarga quyiluvchi daryolar	D	Sangzor, Qashqadaryo, Zarafshon		
Javob:	1 -	2 -	3 -	4 -	

**17. Quyidagi yo‘nalishlardagi suvayirg‘ichlariga tegishli xususiyatlarni juftlang.**

1	ichki suvayirg‘ichlar	A	Atlantika - Shimoliy Muz hamda Tinch - Hind okeanlari yo‘nalishida suvni taqsimlaydi	
2	jahon suvayirg‘ichi	B	daryolar suv to‘playdigan havzalarni bir-biridan ajratib turadi	
3	okean va dengiz suvayirg‘ichlari	C	okeanga tutash va berk havzalar bo‘yicha suvni taqsimlaydi	
4	daryo suvayirg‘ichlari	D	Tinch - Hind okeanlari yo‘nalishida suvni taqsimlaydi	
Javob:	1 -	2 -	3 -	4 -

**18. Tog'larni suvayrg'ichlarga mos raqamlarini jadvalning o'ng tomoniga yozing.**

- 1) Chukotka tizmaları, 2) And 3) Anadir yassi tog'lari, 4) Kordilera 5) Gidan, 6) Pomir 7) Stanovoy, 8) Kopettag' tog'lari 9) Yablonovoy, 10) Tyanshan 11) Alp tog'lari

Suvayrg'ichlarning nomi	javob raqamlar
Tinch - Hind okeanlari yo'nalishidagi suvayrg'ichlar	
Atlantika - Shimoliy Muz okeanlari yo'nalishidagi suvayrg'ichlar	

**19. Gidrografik to'rni hosil qiluvchi hidrologik tizimlarni ketma - ketligini ifodalagan holda tegishli raqamlarni kataklarga yozing.**

- 1) doimiy qorliklar; 2) botqoqliklar; 3) daryolar; 4) ko'llar; 5) irmoqlar; 6) muzliklar; 7) buloqlar.

--	--	--	--	--	--	--

**20. Daryo sistemasi va havzasining morfometrik ko'rsatkichlariga mos raqamlarni jadvalning "raqamlar" qismigaga to'g'ri yozing.**

No	Elementlar	No	Elementlar	Ko'rsatkichlar	Raqamlar
1	$F$	6	$K_e$	Daryo sistemasining shakl va o'lcham ko'rsatkichlari	
2	$K_a$	7	$L_h$		
3	$V_{max}$	8	$V_{o'ret}$	Daryo havzasining shakl va o'lcham ko'rsatkichlari	
4	$L$	9	$N_{\%}$		
5	$K_s$	10	$l_i$		

**21. Quyidagi geografik atamalarni ularning ta’riflari bilan juftlang.**

1	Angren – Pop	A	Toshkent shahrida tashkil etilgan ma’muriy birlik sifatida 1990 yilda vujudga kelgan
2	Olmaliq	B	Farg’ona vodiysini bog‘lovchi avtomobil yo‘li
3	Bektemir	C	Angren hududida ko‘mir qatlamlari orasida uchrovchi foydali qazilma
4	Kaolin	D	Iqtisodiy rayondagi rangli metallurgiya markazlaridan biri
5	O‘zbekkimyomash	E	Chirchiq shahrida joylashgan yirik kimyo sanoati korxonalaridan biri

Javob: 1-      2-      3-      4-      5-

**22. Quyidagi geografik atamalarni ularning ta’riflari bilan juftlang.**

1	Toshkent	A	Shahar turmush tarzining keng yoyilish jarayoni
2	Urbanizasiya	V	Shaharlarning yirik shahar atrofida to‘planishi
3	G‘azalkent	C	Chirchiq shahridan yuqorida joylashgan yosh shahar. Hozirda u kurort shaharga aylanmoqda.
4	Aglomerasiya	D	O‘zbekiston poytaxti, O‘rtta Osiyodagi eng yirik siyosiy – iqtisodiy va madaniy markaz.

Javob: 1-      2-      3-      4-

**23. Quyidagi geografik obektlarni ularning ta’riflari bilan juftlang.**

1	<b>Angren</b>	A	Toshkentdan 30 km shimoli sharqda kimyogarlar va mashinasozlar shahri. O’tga chidamli va qattiq qotishmalar zavodi metallurgiya majmuasining muhim korxonalari joylashgan.
2	<b>Chirchiq</b>	V	Toshkent viloyatining janubi-sharqida joylashgan. Shahar Ikkinchı Jahon Urushi yillarida metallurgiya zavodi hamda Farhod GES qurilishi jarayonida vujudga kelgan.
3	<b>Bekobod</b>	C	Sanoat markazi. Olmaliqqa yaqin yerda joylashgan. Ulkan sement zavodi bor. Kaolin xomashyosi bazasida ikkilamchi alyuminiy ishlab chiqaradigan zavod barpo etilmoqda.
4	<b>Ohangaron</b>	D	Shahar 1940 – yillarda ko‘mir qazib olishga bog‘liq holda sanoat punkti sifatida paydo bo‘lgan. Endilikda shahar kon-qazib olish sanoatiga aloqador bir qancha korxonalarni birlashtirgan sanoat tuguniga aylandi.

Javob:	1-	2-	3-	4-
--------	----	----	----	----

**24. Toshkent viloyati qishloq tumanlari maydonini kattadan-kichikka va kichikdan kattaga qarab mos raqamlarni jadvalning o‘ng tomoniga yozing.**

- 1) Bo‘stonliq      2) Ohangaron      3) Parkent      4) Qibray  
 5) Bo‘ka

Joylashish tartibi	javob raqamlar
Kattadan kichikka	
Kichikdan kattaga	

**25. Toshkent viloyati o'rta va yirik shaharlar aholisi soni bo'yicha kattadan kichikka va kichikdan kattaga qarab mos raqamlarni jadvalning o'ng tomoniga yozing.**

- 1) Bekobod      2) Chirchiq      3) Ohangaron      4) Angren  
5) Yangiyo'l      6) Olmaliq

Joyalashish tartibi	javob raqamlar
Kattadan kichikka	
Kichikdan kattaga	

**26. Toshkent va Farg'onan viloyatida joylashgan shaharlarni ajrating va mos raqamlarni jadvalning javob raqamlar qismiga yozing.**

- 1) Bekobod; 2) Marg'ilon; 3) Olmaliq; 4) Qo'qon; 5) Quvasoy; 6) Farg'ona; 7) G'azalkent; 8) Angren; 9) Chirchiq; 10) Yaypan.

Viloyatlar nomi	javob raqamlar
Toshkent	
Farg'ona	

**27. Toshkent va Mirzacho'l iqtisodiy rayonlariga xos belgilarni ajrating va mos raqamlarni jadvalning javob raqamlar qismiga yozing.**

- 1) Metallurgiya zavodi; 2) shifobaxsh Baliqchi ko'li; 3) Marjonbulloq; 4) "O'zbekqishmash"; 5) "Algoritm"; 6) Zenit; 7) Uchquloch polimetall koni; 8) TTZ; 9) Qoratosh marmar; 10) Oqtosh marmar

IR nomi	javob raqamlar
Toshkent iqtisodiy rayoni	
Mirzacho'l iqtisodiy rayoni	

**28. Toshkent iqtisodiy rayoniga tegishli quyidagi ko'rsatkichlarni tushunchalari bilan juftlang.**

1	12.8 %	A	qishloq xo'jalik mahsulotlari ishlab chiqarish	
2	36.6 %	B	hududining ko'lami	
3	3.5 %	C	sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish	
4	24.5 %	D	yalpi ichki mahsulot	
<b>javob:</b>	1 -	2 -	3 -	4 -

**29. Toshkent iqtisodiy rayoni qishloq xo'jaligida yetishtiriladigan ekin turlarini hududlari bilan juftlang.**

Nº	Ekin turi		Hududlar nomi	
1	Paxta	A	Bo'ka, Bekobod, Quyichirchiq, Yuqorichirchiq, O'rtachirchiq	
2	Sabzavot va kartoshka	B	Bo'stonliq, Zangiota, Parkent, Yangiyo'l	
3	Bog'dorchilik	C	Zangiota, Bekobod, Piskent, Chinoz, Qibray	
4	Donli ekinlar	D	Bo'ka, Oqqo'rg'on, Piskent, Chinoz, Bekobod	
<b>javob:</b>	1 -	2 -	3 -	4 -

**30. Avtomobilsozlikka hissa qo'shgan insonlar va ularning kashfiyotlari bilan juftlang.**

1.	Karl Benz	A	Ikki kishi oyog'i bilan yurgiziladigan "o'ziyurar aravacha" qurdi.					
2.	Leontiy Shamshurenkov	B	Germaniyada benzin bilan ishlaydigan dvigatelni uch g'ildirakli avtomobilga o'rnatdi					
3.	Daymler	C	Germaniyada benzin bilan ishlaydigan dvigatelni mototsiklga o'rnatdi					
4.	Bens	D	"Velo" nomli avtomobili (1894); birinchi avtomobil poygalari qatnashchisi.					
<b>Javob:</b>	1 -	?	2 -	?	3 -	?	4 -	?

**III. Talabalarning blum taksonomiyasi bo'yicha bilimlarni amalda qo'llash o'quv maqsadiga erishilganlik darajasini nazorat qilish va baholashda foydalaniladigan nostandard test topshiriqlari**

**31. Tekislik hududlaridagi daryolar suv rejimining davrlari va ularga mos atamlarni juftlab yozing.**

1	qishki kam suvli davr	A	polovode	
2	bahorgi to'linsuv davri	B	kuzgi mejen	
3	yozgi kam suvli davr	C	pavodok	
4	kuzgi toshqin davri	D	yozgi mejen	
Javob:	1 -	2 -	3 -	4 -

**32. Oddiy (A), murakkab (B) rejimli daryolar nomlarini aniqlang va jadvalning javob qismiga yozing.**

1. Nil	9.Dunay
2. Zarafshon	10.Ili
3. Amur	11.Amudaryo
4. G'ovasoy	12.Sirdaryo
5. Irtish	13.Amazonka
6. Yenisey	14. Gang
7. Norin	15.Vaxsh
8. Pechora	16.Yansizi
<b>Javob</b>	<b>B -</b>

**33. Vadoz yer osti suvlari turlarini aniqlang:**

1) infiltratsion yer osti suvlari, 2) yuvenil yer osti suvlari, 3) tuproq suvlari, 4) sedimentatsion yer osti suvlari, 5) kondensatsion yer osti suvlari, 6) grunt suvlari, 7) inflyuatsion yer osti suvlari, 8) qatlamlar orasidagi suvlari.

A. 1,5,7 B. 2,3,8	C. 4,5,6 D. 1,3,5
----------------------	----------------------

### **34. Daryolarni suv rejimi davrlariga ko'ra guruhlarga ajratilishini tartiblang:**

- A) to'linsuv davri bahorda kuzatiladigan daryolar;  
 V) to'linsuv davri yozda kuzatiladigan daryolar;  
 S) toshqinli suv rejimiga ega bo'lgan daryolar.

1. Tyanshan. 2. Qrim. 3. Uzoq Sharq. 4. Sharqiy Sibir. 5. Shimoliy Kavkaz. 6. G'arbiy Sibir. 7. Qozog'iston. 8. Qora dengiz bo'yisi. 9. Sharqiy Yevropa. 10. Oltoy turlari.

Javob: A-

V-

S-

### **35. Quyida berilgan ta'riflarning qaysilari to'g'ri?**

- ✓ Vadoz yer osti suvlari - yerning ustki qatlami- po'stidagi suvlar.
- ✓ Infiltratsion yer osti suvlari - donador tog' jinslari orasidan shimilib, yer ostiga o'tmagan suvlar.
- ✓ Inflyuatsion suvlar - tog' jinslaridagi yoriqlar va bo'shliqlar orqali yer ostiga o'tadigan suvlar.
- ✓ Kondensatsion yer osti suvlari- yer osti yoriqlari va bo'shliqlarida uchraydigan bug' ko'rinishidagi nam havoning kondensatsiyalanishi natijasida hosil bo'ladi.
- ✓ Vadoz suvlar Yer kurrasida suvning umumiy aylanishida faol ishtirok etmaydi.
- ✓ Yuvenil yer osti suvlarining kelib chiqishi magmatik va metamorfik jarayonlar bilan bog'liq emas.
- ✓ Sedimentatsion yer osti suvlari - uzoq vaqt davomida suvning tabiiy aylanishida qatnashmasligi mumkin.

A	B	C	D	E	F	G

**36. Quyida berilgan fikrlarning qaysilari to‘g‘ri (ha yoki yo‘q javobini qo‘ying)**

- A) Chirchiq shahrida metallurgiya zavodi bor.
- B) Chirchiq shahrida o‘tga chidamli qattiq qotishmalar zavodi bor.
- V) Toshkent viloyatining janubi sharqida Bekobod shahri joylashgan.
- S) “Chirchiqqishmash” zavodi 1946 – yilda ishga tushirilgan.
- D) Toshkent 1924 – 1930 yillarda mamlakat poytaxti bo‘lgan.
- E) Toshkent shahri atrofidagi avtomobil halqa yo‘lining uzunligi 30 km.

A	B	V	S	D	E

**37. Quyida berilgan fikrlarning qaysilari to‘g‘ri (ha yoki yo‘q javobini qo‘ying)**

- A) Toshkent mamlakat poytaxti.
- B) O‘tga chidamli qattiq qotishmalar zavodi Bekobod shahrida joylashgan.
- V) Angren kimyogarlar va mashinasozlar shahri hisoblanadi.
- S) Toshkent shahrida yengil sanoat korxonlari mavjud emas.
- D) 1946 – yilda Bekobod metallurgiya zavodi ishga tushirildi.
- E) G‘azalkent 1951 – yilda rangli metall ruda koni negizida sanoat punkti sifatida shakllandi.

A	B	V	S	D	E

**IV. Talabalarning blum taksonomiyasi bo'yicha tahlilga oid o'quv maqsadiga erishilganlik darajasini nazorat qilish va baholashda foydalaniladigan nostandard test topshiriqlari**

**38. Quyida berilgan fikrlarning qaysilari to'g'ri?**

- A) 2007 yilda Toshkent Islom Madaniyat poytaxti sifatida e'tirof etildi
- B) Toshkent aglomerasiyasi 60 – 70 km radiusdagি hudud bo'ylab 10 ta shahar va 20 ga yaqin shaharchadan iborat.
- V ) Bugungi kunda Chirchiq kurort shaharga aylantirilmoqda.
- S) Marjonbuloq oltin koni Toshkent iqtisodiy rayonida joylashgan.
- D) Toshkent shahrida 46 ta institut bor.
- E) Toshkent shahrida 6 ta universitet joylashgan.

**Javob:** \_\_\_\_\_

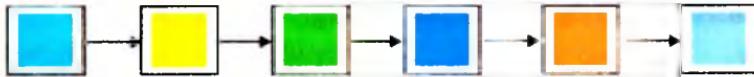
**39. Quyida berilgan fikrlarning qaysilari noto'g'ri?**

- A) Toshkent shahrida 15 ta avtostansiya ishlaydi
- B) Toshkent shahrida 2 ta aeroport bor.
- V) Toshkent shahrida 8 ta temiryo'l vokzali bor.
- S) Toshkent havo yo'li orqali 20 dan ortiq xorijiy davlatlar poytaxtlari bilan bog'langan.
- D) Toshkent shahrida oziq – ovqat sanoatining yirik korxonalari soni 40 tadan ortadi.
- E) Samarqand mamlakat poytaxti

**Javob:** A, V, E

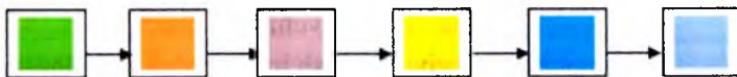
**40. Toshkent viloyati aholisi soni bo'yicha tumanlar ketma-ketligi saqlangan holda tegishli raqamlarni kataklarga yozing.**

- 1) Zangiota
- 2) Bekobod;
- 3) O'rta Chirchiq;
- 4) Bo'stonliq;
- 5) Qibray
- 6) Yangiyo'l



41. Toshkent aglomerasiyasi tarkibiga kiruvchi quyidagi shahar va shaharchalarni aholisi soni bo'yicha ketma-ketligi saqlangan holda tegishli raqamlarni kataklarga yozing.

- 1) Yangiyo'l; 2) Salar; 3) G'azalkent; 4) G'ishikor'prik; 5) Chirchiq 6) Iskandar



42. Toshkent aglomerasiyasi tarkibiga kiruvchi quyidagi shahar va shaharchalarni yaqini bo'yicha ketma-ketligini ifodalagan holda tegishli raqamlarni kataklarga yozing.

- 1) Keles; 2) Salar 3) Qibray; 4) Bektemir 5) Chirchiq 6) Yangiyo'l;



43. Tushirib qoldirilgan so'zlarni yozing.

1. \_\_\_\_\_ shahri 1951 yilda rangli metall ruda koni negizida sanoat punkti sifatida shakllandi.

44. Tushirib qoldirilgan so'zlarni yozing.

1. \_\_\_\_\_ yillardan rayonda avtomobil yo'llari vujudga keldi, asfalt va tosh yo'llar qurildi.  
 2. Katta O'zbek Trakti (700 km) avtomobil yo'li Toshkentni \_\_\_\_\_ bilan bog'laydi.

**45. Tushirib qoldirilgan so‘zlarni yozing.**

1. Ohangaron                    ko‘mir                    havzasida                    alyuminiy  
xomashyosining \_\_\_\_\_ ulkan zahirasi mavjud.

**46. Tushirib qoldirilgan so‘zlarni yozing.**

1. Toshkent metallurgiya kombinatlari ko‘p miqdorda \_\_\_\_\_  
ishlatadi.

**47. Tushirib qoldirilgan so‘zlarni yozing.**

1. \_\_\_\_\_ shifer ishlab chiqaruvchi zavodlar,
2. \_\_\_\_\_ tumanida energiya qurilish industriyasi korxonasi,
3. \_\_\_\_\_ tumani temir-beton hamda g‘isht zavodlari ham  
mazkur tarmoq rivojlanishida salmoqli o‘rinlarga ega.

**48 Tushirib qoldirilgan so‘zlarni yozing.**

1. Bu yerda G‘arbiy Tyanshang qarashli \_\_\_\_\_,
2. \_\_\_\_\_ tog‘ tizmalari,
3. janubi-sharqda \_\_\_\_\_ tizmasi joylashgan.

*V. Talabalarning blum taksonomiyasini bo‘yicha bilimlarni  
sintezlash o‘quv maqsadiga erishilganlik darajasini nazorat qilish va  
baholashda foydalaniladigan nostandart test topshiriqlari*

**49. Toshkent iqtisodiy rayoni sanoat markazlarini yirigidan,  
o‘rta, maydasiga ko‘ra joylashtiring.**

- |              |              |
|--------------|--------------|
| 1.G‘azalkent | 2.Bekobod    |
| 3.Olmaliq    | 4. Angren    |
| 5. Toshkent  | 6. Yangiyo‘l |
| 7. Ohangaron | 8. Chirchiq  |

**Javob:** \_\_\_\_\_

**50. Toshkent viloyati qishloq tumanlarini maydonini kattadan kichikka qarab belgilang.**

1. Qibray
2. Ohangaron
3. Quyi Chirchiq
4. Piskent
5. Bekobod
6. O‘rta Chirchiq
7. Bo‘stonliq
8. Parkent
9. Bo‘ka
10. Yuqori Chirchiq

**Javob:** \_\_\_\_\_

**51. Toshkent viloyati tumanlarini tashkil bo‘lish sanasi bo‘yicha belgilang.**

1. Bekobod
2. Bo‘stonliq
3. Yangiyo‘l
4. Bo‘ka
5. Oqqo‘rg‘on
6. Zangiota
7. Qibray

**Javob:** \_\_\_\_\_

**52. Toshkent viloyati sanoat ishlab chiqarish tarkibini pastdan yuqoriga tomon belgilang.**

1. O‘rmon, yog‘ochni qayta ishlash va sellyuloza qog‘oz
2. Yoqilg‘i-energetika
3. Yengil sanoat
4. Qurilish material-lari sanoati
5. Oziq-ovqat sanoati
6. Kimyo va neft kimyosi

7. Mashinasozlik va metalni qaytaishlash

8. Metallurgiya

Javob: \_\_\_\_\_

**53. Toshkent IRidagi elektr-energetika bazalarini ishlab chiqarish hajmi bo'yicha pastdan yuqoriga tomon belgilang.**

1. Yangi Angren IES

2. Toshkent IES

3. Chorbog' GES

4. Angren - 1 IES

Javob: \_\_\_\_\_

*VI. Talabalarning xulosa yasashaga oid o'quv maqsadiga erishilganlik darajasini nazorat qilish va baholashda foydalaniladigan nostonart test topshiriqlari*

**54. Toshkent IR to'g'risida berilgan fikrlarning qaysilari to'g'ri? Javoblar jadvaliga "ha" yoki "yo'q" so'zlarini yozing.**

A) Rayon O'zbekiston yalpi ichki mahsulotining 12,8 % ini tashkil qiladi.

B) Toshkent viloyati qudratli elektr energetika bazasiga ega.

V) Toshkent viloyati O'zbekistonning asosiy ko'mir ishlab chiqaradigan mintaqasi hisoblanadi.

S) IR geosiyosiy o'rning qulayligi, ekologik vaziyatning yaxshiligi bilan ajralib turadi.

D) Rayonda ishlab chiqarishni iqtisodiy va hududiy tashkil etishning turli shakllari rivoj topgan.

E) Maydoni 20,6 ming kv. km bo'lib, O'zbekiston hududining 5,3 foizini tashkil qiladi.

A	B	V	S	D	E

**55. Toshkent IR to‘g‘risida berilgan fikrlarning qaysilari to‘g‘ri? Javoblar jadvaliga “ha” yoki “yo‘q” so‘zlarini yozing.**

- A) Toshkent GRESi to‘liq gaz bilan ishlaydi.  
B) Yangi Angren GRESi qisman gaz bilan ishlaydi.  
V) Toshkent shahri yalpi sanoat mahsulotining 2/4 qismi og‘ir sanoatga to‘g‘ri keladi.  
S) Yangi Angren GRESi mahalliy ko‘mir asosida ishlaydi.  
D) Rangli metallurgiyaning ikkinchi markazi Chirchiq shahri.  
E) Bekobod shahrida yengil sanoatning yirik korxonasi mavjud.

A	B	V	S	D	E

**56. Toshkent IR to‘g‘risida berilgan fikrlarning qaysilari to‘g‘ri? Javoblar jadvaliga “ha” yoki “yo‘q” so‘zlarini yozing.**

- A) Sanoat mahsulotlari bo‘yicha Chirchiq shahri respublikada to‘rtinchi o‘rinda turadi.  
B) Toshkent iqtisodiy rayoni yer usti tuzilishi janubi g‘arbdan shimoli sharqqa tomon pasayib boradi.  
V) Piskom tizmasidagi Beshtor cho‘qqisining balandligi 4395 m.  
S) Toshkent viloyati aholi soni jihatidan mamlakatimizda Samarqand, Farg‘ona viloyatlaridan keyin 3-o‘rinda turadi.  
D) 1989 – 2010 yillarda o‘rta va katta shaharlar orasida Angren aholisi soni keskin kamayib borgan.  
E) Tabiiy ko‘payish viloyat bo‘yicha 2009 yilda 16,9 promille (1,69 %), amalda aholining o‘sishi esa 1,3 % ga yetdi.

A	B	V	S	D	E

## **57. Quyidagi mashinasozlikka oid fikrlarni qaysilari to‘g‘ri**

- A. Kosmik sanoati- Mashinasozlikning zamonaviy tarmoqlaridan biri bo‘lib, fantalabligi va ko‘p mablag‘ talab etishi bilan ajralib turadi.
- V. Elektronika- Xo‘jalikning eng qadimgi tarmoqlaridan biridir.
- C. Transport- Moddiy ishlab chiqarishning ikkinchi o‘rindagi yetakchi tarmog‘idir.
- D. O‘rmon sanoati- Iqtisodiyotning tayanch tarmoqlaridan biri bo‘lib, tarkibidan metall bo‘lgan moddalardan metallar ajratib olish.
- E. Elektrotexnika- Juhon iqtisodiyotining eng muhim tarmoqlaridan biri hisoblanadi va mashinasozlik bilan bir qatorda turuvchi zamonaviy industriyaning eng harakatchan tarmoqlaridandir.
- F. Yengil sanoati qishloq xo‘jalii bilan bevosita bog‘langan va agrosanoat kompleksining ajralmas qismidir.
- G. Elektronika-elektrotexnika- Ishlab chiqarayotgan mahsulotlari tannarixiga ko‘ra avtomobilsozlik bilan tenglasha oladigan mashinasozlik majmuasi tarmog‘i.

**Javob:**

A	B	C	D	E	F	G

## **58. Mashinasozlik majmui oid terminlarni aniqlang. Javoblar jadvaliga “ha” yoki “yo‘q” so‘zlarini yozing.**

1. Trikotaj	8. Stanoksozlik
2. Avtomobilsozlik	9. Oziq-ovqat
3. Eksport	10. Elektrotexnika
4. Aviatsozlik	11. Kemasozlik
5. Tikuvchilik	12. Metallurgiya
6. Yengil sanoat	13. Kimyo sanoati
7. Import	14. Kosmik sanoati

**Javob:**

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

## 59. Quyidagi fikrlarni qaysilari to‘g‘ri?

- A. O‘zbekistonda irrigatsiya mashinasozligi Samarqanddami?
- V. Toshkent- qishloq xo‘jaligi mashinasozligi markazimi?
- C. SAMKO’CHAVTO korxonasi faoliyati davom etmoqdammi?
- D. Irrigatsiya mashinasozligi markazi Andijondami?
- YE. Namanganda avtomobil korxonalarini mayjudmi?
- F. Asaka avto korxonasi faoliyati JM bilanmi?
- G. Angren shahrida rezina-texnika buyumlari zavodi bormi?

**Javob:**

A	B	C	D	E	F	G

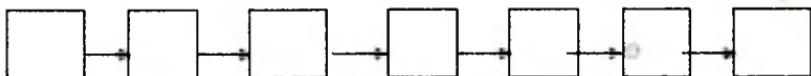
## 60. Mashinasozlikka oid fikrlarni qaysilari to‘g‘ri?

- A XIX asrning ikkinchi yarmigacha dunyodagi asosiy sanoat tarmog‘i bo‘lib keldi.
- V. Iqtisodiyot tarmoqlari uchun mehnat qurollari, shuningdek, iste’mol buyumlari va mudofaa ahamiyatiga ega bo‘lgan mahsulotlar ishlab chiqaruvchi og‘ir sanoat sohalari majmui.
  - C. Yaponiya, Koreya Respublikasi, Xitoy jahon kemasozligi etakchilari hisoblanadi.
  - D. O‘zbekistonda rangli metallurgiya tarmog‘i asosiy eksport mahsulotlarini ishlab beruvchi tarmoqlardan biri hisoblanadi.
  - E. Sanoat robotlarining deyarli yarmi Yaponiyada ishlab chiqiladi.
  - F. Qora metallurgiya mashinasozlik va qurilish materiallari majmualari rivojlanishi uchun asos bo‘lib xizmat qiladigan tarmoq hisoblanadi
  - G. Tarmoq korxonalarini hududiy joylashuvidan yana bir xususiyat ularning mintaqalar bo‘ylab bir-biridan nisbatan uzoq masofada joylashganlidir.

**Javob:** \_\_\_\_\_

**61. Mashinasozlik majmui moduliga oid O'zbekiston avtomobillarining dastlabkidan hozirga qadar tomon ketma-ketligida harakatdagi chiziqli usul bilan ifodalagan xolda tegishli raqamlarni kataklarga yozing.**

- 1) *Malibu***
- 2) *Neksiya*;**
- 3) *Damas*;**
- 4) *Epika*;**
- 5) *Tiko*;**
- 6) *Kaptiva*;**
- 7) *Lasetti*;**



**62. Mashinasozlik majmui va uning turlariga oid fikrlarda tushirib qoldirilgan so'zlarni yozing.**

- 1) Jahon stanoksozligi peshqadamlari bo'lib \_\_\_\_\_ kabilar hisoblanadi.
- 2) Mintaqalar bo'yicha kemasozlikda \_\_\_\_\_ oldingi o'rinda turadi. Ushbu mintaqa barcha ishlab chiqariladigan kemalarning \_\_\_\_\_ % ni beradi.

**63. Tushurib qoldirilgan so'zlarni yozing.**

- 1) Avtomobilsozlik tarmog'iga \_\_\_\_\_ asos solgan.
- 2) Engil avtomobillar ishlab chiqarish bo'yicha \_\_\_\_\_ kabi davlatlar katta salmoqqa ega.
- 3) Yiligu \_\_\_\_\_ donadan ortiq turli ko'rinishdagi kemalar ishlab chiqariladi.
- 4) \_\_\_\_\_ jahon kemasozligi etakchi davlatlari hisoblanadi.

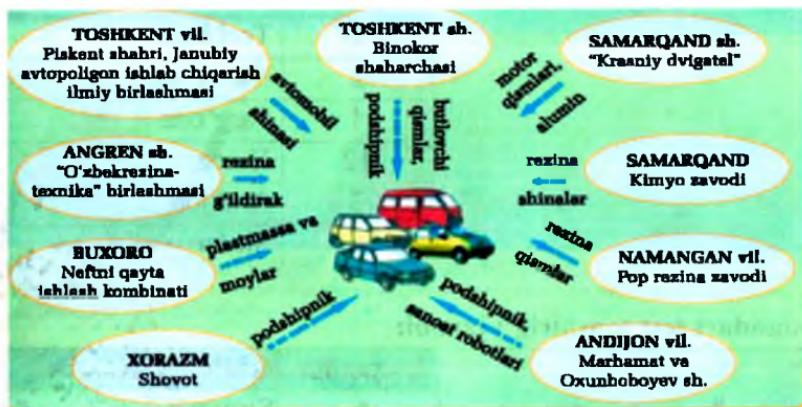
#### 64. Nuqtalar o‘rniga mos raqamlarni qo‘ying.

A. Elektrotexnika buyumlarini aniqlang?

B. Elektronika buyumlarini aniqlang?

- 1) Kompyuter 2) Televizor 3) Konditsioner 4) Noutbook 5) Telefon 6) DVD 7) Radio 8) Muzlatgich 9) Elektrchoynak

#### 65. Rasmda berilgan Asaka avtomobilsozlik ishlab chiqarishga hududlar qaysi ehtiyyot qismlariini yetkazib berishini aniqlang va javob qismiga yozing.

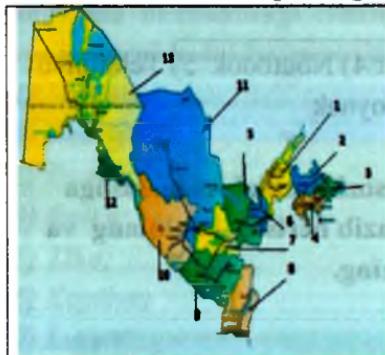


#### Javob:

Nº	Viloyatlar korxonalarini	Javob raqamlari
1	Xorazm	
2	Buxoro	
3	Namangan	
4	Toshkent	

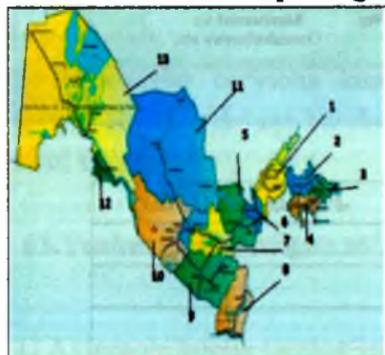
## NOSTANDART TESTLAR JAVOBLARI

### 1-nostandard test topshirig'i javobi:



Raqamlar	Hududlar nomi
13	Qoraqalpog'iston
11	Navoiy
10	Buxoro
9	Qashqadaryo
5	Jizzax
8	Surxondaryo
7	Samarqand
1	Toshkent
2	Namangan
4	Farg'on
12	Xorazm
3	Andijon
6	Sirdaryo

### 3-nostandard test topshirig'i javobi:



Raqamlar	Hududlar nomi
6	Sirdaryo
3	Andijon
12	Xorazm
4	Farg'on
2	Namangan
1	Toshkent
7	Samarqand
8	Surxondaryo
5	Jizzax
9	Qashqadaryo
10	Buxoro
11	Navoiy
13	Qoraqalpog'iston

## 2-nostandard test topshirig'i javobi:

1	2	3	4	5
2	4	1	5	3

## 4-nostandard test topshirig'i javobi:

1	2	3	4	5
3	4	1	5	2

## 5-nostandard test topshirig'i javobi:

Daryo tizimi	Daryo qismlari	Raqamlar
	Quyilishi	
	Yuqori oqim	
	Chap irmoq	
	Quyi oqim	
	O'rta oqim	
	O'ng irmoq	

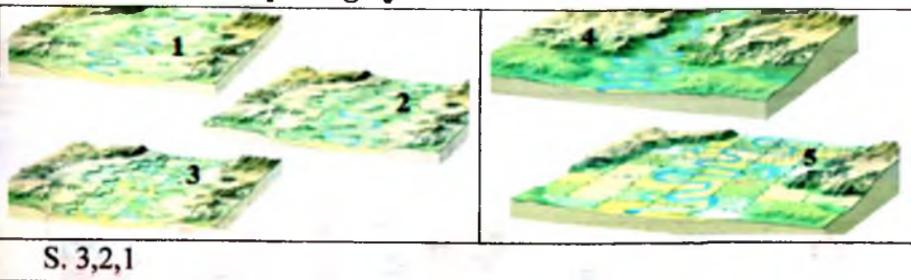
## 6-nostandard test topshirig'i javobi:

Daryo vodiysi	Daryo qismi	Raqamlar
	Qayir	
	O'zani	
	Chap yonbag'ir	
	Daryo kengligi	
	Daryo vodiysi	
	O'ng yonbag'ir	

## 7-nostandard test topshirig'i javobi:

Toshkent viloyati kartasi		No	Tuman nomi
		1	Bekobod
		2	Bo'stonliq
		3	Bo'ka
		4	Chinoz
		5	Qibray
		6	Ohangaron
		7	Oqqo'rg'on
		8	Parkent
		9	Piskent
		10	Quyichirchiq
		11	Zangiota
		12	O'rtachirchiq
		13	Yangiyo'l
		14	Yuqorichirchiq

### 8-nostandard test topshirig'i javobi:



### 9-nostandard test topshirig'i javobi:

Ekin turi tarkibi	Foizi
paxta	19
g'alia	27
kartoshka	1.2
sabzavot	4.8
poliz	0.8
Oziqbop ekinlar	7.4
mevazor	5
uzum	2.8
yaylov	32

**Eslatma: 1 katak 1 foizga teng.**

### 10-nostandard test topshirig'i javobi:

Raqamlar	Daryo qismlari
1	Quyi oqim
2	O'rta oqim
3	Daryo boshi

### 11-nostandard test topshirig'i javobi:

2	4	1	5	3
---	---	---	---	---

## 12-nostandard test topshirig'i javobi:

5	4	2	1	3
---	---	---	---	---

## 13-nostandard test topshirig'i javobi:



## 14-nostandard test topshirig'i javobi:

Nº	Jihoz va buyumlar	Nº	Jihoz va buyumlar	Mashinasozlik turlari	Raqamlar
1	Muzlatgich	6	Yelektr choynak	<i>Stanoksozlik jihozlari</i>	2, 4, 7, 9
2	Asbobsozlik	7	Butlovchi qismlar		
3	Chang yutgich	8	Yelektr duhovka	<i>Maishiy texnika buyumlar</i>	1,3, 5, 6, 8, 10
4	To'quv dastgohlar	9	Yarim avtomat stanoklar		
5	Kir yuvish texnikasi	10	Gaz plitalar		

## 15-nostandard test topshirig'i javobi:

Javob:	1	D	2	S	3	D	4	A
--------	---	---	---	---	---	---	---	---

### 16-nostandard test topshirig'i javobi:

1	Okeanga quyiluvchi daryolari	A	Don, Dunay, Lena, Nil	
2	Mansabiga yetib bormaydigan daryolar	B	Amudaryo, Sirdaryo, Volga, Ural	
3	Kontinent daryolari	C	Amazonka, Kongo, Missisipi	
4	Dengizlarga quyiluvchi daryolar	D	Sangzor, Qashqadaryo, Zarafshon	
Javob:	1-S	2 -D	3 - V	4 - A

### 17-nostandard test topshirig'i javobi:

1	Ichki suvayirg'ichlar	A	Atlantika - Shimoliy Muz hamda Tinch - Hind okeanlari yo'nalishida suvni taqsimlaydi	
2	Jahon suvayirg'ichi	B	daryolar suv to'playdigan havzalarni bir-biridan ajratib turadi	
3	Okean va dengiz suvayirg'ichlari	C	okeanga tutash va berk havzalar bo'yicha suvni taqsimlaydi	
4	Daryo suvayirg'ichlari	D	Tinch - Hind okeanlari yo'nalishida suvni taqsimlaydi	
Javob:	1-V	2 - A	3 - D	4 - S

### 18-nostandard test topshirig'i javobi:

Suvayrg'ichlarning nomi	javob raqamlari
Tinch - Hind okeanlari yo'nalishidagi suvayrg'ichlar	
Atlantika - Shimoliy Muz okeanlari yo'nalishidagi suvayrg'ichlar	

## 19-nostandard test topshirig'i javobi:

--	--	--	--	--	--	--

## 20-nostandard test topshirig'i javobi:

No	Elementlar	No	Elementlar	Ko'rsatkichlar	Raqamlar
1	$F$	6	$K_e$	Daryo	
2	$K_a$	7	$L_h$	sistemasing shakl va o'lcham ko'rsatkichlari	
3	$V_{max}$	8	$V_{o\cdot n}$	Daryo havzasining shakl va o'lcham ko'rsatkichlari	
4	$L$	9	$N_{\%}$		
5	$K_s$	10	$l_i$		

## 21-nostandard test topshirig'i javobi:

Javob:	1-B	2-D	3-A	4-S	5-YE
--------	-----	-----	-----	-----	------

## 22-nostandard test topshirig'i javobi:

Javob:	1-D	2-A	3-C	4-V
--------	-----	-----	-----	-----

## 23-nostandard test topshirig'i javobi:

Javob:	1-D	2-A	3-B	4-C
--------	-----	-----	-----	-----

## 24-nostandard test topshirig'i javobi:

Joylashish tartibi	Javob raqamlari
Kattadan kichikka	1,2,3,5,4,
Kichikdan kattaga	4,5,3,2,1,

### **25-nostandard test topshirig'i javobi:**

Joylashish tartibi	javob raqamlari
Kattadan kichikka	4,2,6,1,5,3
Kichikdan kattaga	3,5,1,6,2,4

### **26-nostandard test topshirig'i javobi:**

Viloyatlar nomi	javob raqamlari
Toshkent	1,3,7,8,9
Farg'ona	2,4,5,6,10

### **27-nostandard test topshirig'i javobi:**

IR nomi	javob raqamlari
Toshkent iqtisodiy rayoni	1,4,5,6,8
Mirzacho'l iqtisodiy rayoni	2,3,7,9,10

### **28-nostandard test topshirig'i javobi:**

<b>Javob:</b>	1-D	2-S	3-B	4 - A
---------------	-----	-----	-----	-------

### **29-nostandard test topshirig'i javobi:**

<b>Javob:</b>	1-D	2-S	3-B	4-A
---------------	-----	-----	-----	-----

### **30-nostandard test topshirig'i javobi:**

<b>Javob:</b>	I	D	2	A	3	S	4	V
---------------	---	---	---	---	---	---	---	---

### **31-nostandard test topshirig'i javobi:**

<b>Javob:</b>	1-v	2 - a	3 - d	4 - s
---------------	-----	-------	-------	-------

**32-nostandard test topshirig‘i javobi:**

Javob	A – 2.4.5.7.10.12.13.15	B – 1.3.6.8.9.11.14.16.
-------	-------------------------	-------------------------

**33-nostandard test topshirig‘i javobi:**

*Javob 1.5.7*

**34-nostandard test topshirig‘i javobi:**

Javob: A- 7.9.6.4.10

V- 3.1

S-8.2.5

**35-nostandard test topshirig‘i javobi:**

A	B	C	D	E	F	G
to‘g‘ri	noto‘g‘ri	to‘g‘ri	to‘g‘ri	noto‘g‘ri	noto‘g‘ri	to‘g‘ri

**36-nostandard test topshirig‘i javobi:**

A	B	V	S	D	E
Yo‘q	Ha	Ha	Yo‘q	Yo‘q	Yo‘q

**37-nostandard test topshirig‘i javobi:**

A	B	V	S	D	E
Ha	Yo‘q	yo‘q	Yo‘q	ha	yo‘q

**38-nostandard test topshirig‘i javobi:**

*A,B,E*

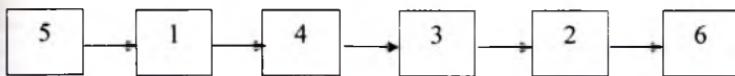
**39-nostandard test topshirig‘i javobi:**

*A,V,E*

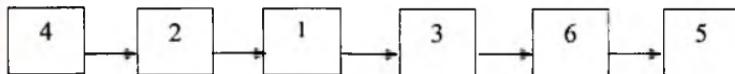
**40-nostandard test topshirig‘i javobi:**



**41-nostandard test topshirig‘i javobi:**



**42-nostandard test topshirig‘i javobi:**



**43-nostandard test topshirig‘i javobi:**

Olmaliq

**44-nostandard test topshirig‘i javobi:**

1930 – 1940, Termiz

**45-nostandard test topshirig‘i javobi:**

kaolin gili

**46-nostandard test topshirig‘i javobi:**

elektr-energiya

**47-nostandard test topshirig‘i javobi:**

Bekobod va Ohangaron, Bo‘stonliq, Qibray

**48-nostandard test topshirig‘i javobi:**

Ugom, Piskom va Chotqol, Qurama

**49-nostandard test topshirig‘i javobi:**

5,8,4,3,7,2,6,1

**50-nostandard test topshirig‘i javobi:**

7,2,8,4,5,9,1,3,6,10

**51-nostandard test topshirig‘i javobi:**

3, 6, 5, 4, 1, 7, 2

**52-nostandard test topshirig'i javobi:**

1, 7, 4, 6, 3, 5, 2, 8

**53-nostandard test topshirig'i javobi:**

4, 2, 3, 1

**54-nostandard test topshirig'i javobi:**

A	B	V	S	D	E
Yo'q	Ha	Ha	Yo'q	Ha	Yo'q

**55-nostandard test topshirig'i javobi:**

A	B	V	S	D	E
Ha	Yo'q	Yo'q	Ha	Ha	yo'q

**56-nostandard test topshirig'i javobi:**

A	B	V	S	D	E
Ha	Yo'q	yo'q	Ha	Yo'q	ha

**57-nostandard test topshirig'i javobi:**

A	B	C	D	E	F	G
Ha	Yo'q	Yo'q	Yo'q	Ha	Yo'q	Ha

**58-nostandard test topshirig'i javobi:**

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Yo' q	H a	Yo' q	H a	Yo' q	Yo' q	Yo' q	H a	Yo' q	H a	H a	Yo' q	Yo' q	H a

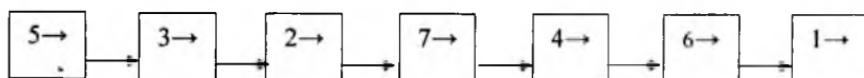
### **59-nostandard test topshirig'i javobi:**

A	B	C	D	E	F	G
Yo'q	Ha	Yo'q	Ha	Yo'q	Ha	Ha

### **60-nostandard test topshirig'i javobi:**

B, C, E.

### **61-nostandard test topshirig'i javobi:**



### **62-nostandard test topshirig'i javobi:**

- 1) AQSH, Yaponiya, Tayvan, GFR, Italiya, Xitoy;
- 2) Osiyo , 80%

### **63-nostandard test topshirig'i javobi:**

- 1) Karl Benz;
- 2) AQSH, Yaponiya, GFR, Koreya, Xitoy;
- 3) 1500;
- 4) Yaponiya, Koreya Respublikasi, Xitoy.

### **64-nostandard test topshirig'i javobi:**

- A. Elektrotexnika buyumlarini yozing- 2, 3, 7, 8, 9  
 B. Elektronika buyumlarini yozing - 1, 4, 5, 6

### **65-nostandard test topshirig'i javobi:**

Nº	Viloyatlar korxonaları	Javob raqamları
1	Xorazm	Podshipnik
2	Buxoro	Plastmassa, moylar
3	Namangan	Rezina, qismlar
4	Toshkent	Butlovchi qismlar

## **MUNDARIJA**

1. So‘z boshi.....	3
2. Geografiya ta’limidagi muammolar va ularni hal etish strategiyalari.....	4
3. Geografik testlar va ularni o‘quv maqsadiga muvofiqligi.....	8
4. Nostandart testlar va ularni o‘quv maqsadiga yo‘naltirilganligi.....	9
5. Geografiya fanlaridan nostandart test topshiriqlari.....	16
6. Nostandart testlar javoblari.....	42

**Soliyev Elmurod Aliyevich  
Maxmudova Manzura Jo‘rayevna**

## **GEOGRAFIYADAN NOSTANDART TESTLAR**

**(uslubiy ko’rsatma)**

Mas’ul muharrir:  
Texnik muharrir:

X.S.Mirzaaxmedov  
B.M.Abduraxmanov

Nashrga ruxsat \_\_\_\_\_ 2017 yilda berildi. Bichimi 60x84 1/16. Hajmi 3.75  
bosma taboq. Adadi 100 nusxa. Bahosi kelishilgan narxda.

